

Politikai
röpiratok

280

3495
4074 24/589
280
2967

EGYHÁZI BESZÉD,

MELYET

SZENT ISTVÁN ELSŐ MAGYAR KIRÁLY

EGYHÁZI ÉS NEMZETI ÜNNEPÉN

1868-ik augusztus 20-án

A SZÉKES-FEHÉRVÁRI FŐTEMLOMBAN

MONDOTT

PRIFACH JÓZSEF,

Lovasbányai plébános és helyettes alesperes.

4.

SZ.-FEHÉRVÁROTT,
ÖZVEGY SZÁMMER PÁLNÉ BETŰIVEL.

1868.

EGYHÁZI BISMARCK

MELLETT

SZENT ISTVÁN ELSŐ MAGYAR KIRÁLY

EGYHÁZI ÉS NEMZETI ÜNNEPÉN

1885-ik október 20-án

A SZERES-FELHÁZAI BÖRTNYELŐBEN

MONDAT

DE BALLAGÓ GÉZA

... ..

... ..

„KereskedjeteK mig eljövök.“ Luk. 19,14.

A mai egyházi és nemzeti ünnep, melyen sz. István első apostoli királyunknak és országunk védszentjének emlékezetét üljük, kell, hogy komoly gondolatokat keltsen minden lelkes katolikus magyarban. Ugyanis, ha a képzelet szárnyain nyolcz és fél századon keresztül visszaszállunk azon korra, midőn első sz. királyunk az Isten országának pogány őseink közötti megalapításán, és ez által kedves hazánk jövőjének biztosításán ernyedetlen buzgósággal fáradozott; ha elgondoljuk, mint adá Isten az ő termékenyítő áldását, a növekedés és gyarapodás malasztját azon égi növényre, melyet sz. István ültetett át hazánkba, és öntözött apostoli fáradalminak veritékével; ha továbbá fontolóra vesszük azon roppant változást, melyet sz. István apostoli munkássága a magyar nemzet szellemi, erkölcsi, és társadalmi állapotában előidézett, midőn „a nép, mely sötétségben jár vala, nagy világosságot látván ¹⁾,” ennek fényénél „megismeré az egy igaz Istent, és a kit küldött, Jézus Krisztust ²⁾,” és „jóságos cselekedeteikkel dicsőíték az Atyát, ki mennyekben van ³⁾,” azok, kik azelőtt „mindnyájan elhajlottak, mind együtt haszontalanokká lettek, s nem vala, ki jót cselekedjék, egyetlen egy is ⁴⁾,” ha végre hazánknek akkori állapotával összevetjük annak jelen helyzetét, hitbeli megfogyatkozását, erkölcsi hanyatlását, és tönkrejutással határos anyagi elnyomorodását: lehetetlen, hogy el ne boruljon lelkében, és fájdalmas szívvvel föl ne kiáltson a kesergő prófétával az egyháza- és hazájáért lángoló magyar ember: „Hogy meghomályosodott az arany, elváltozott a legjobb szín ⁵⁾!” lehetetlen, hogy ezen siralmas állapotnak okait ne fürkészsze, és eszközökről ne gondolkodjék, melyeknek segítségével féltékenyen őrzött két szeme-fényét, t. i. egyházát és hazáját megmenteni, és a virágzásnak hajdani fokára emelni lehessen. Nekünk is A. K.! ha egyházunkat és hazánkat igazán szeretjük, alig lehet a mondottak szerént üdvö-

¹⁾ Is. 9,2. — ²⁾ Ján. 17,3. — ³⁾ Mát 5,16. — ⁴⁾ Rom. 3,12. — ⁵⁾ Jerem sir. 4,1.

sebb foglalkozásunk, mint ha mai egyházi és nemzeti ünnepünkön arról elmélkedünk, mikép menthetnők meg első szent királyunknak két legdrágább örökségét t. i. egyházunkat és hazánkat a pusztulástól? nem lehet, mondom, üdvösebb foglalkozásunk, mint ha jelen órában tüzetesen fejtegetjük ezen kérdést: mit kell nekünk katólikus magyaroknak cselekednünk, hogy hanyatlófélben levő egyházunk és hazánk ismét felvirágozzék? Oly kérdés ez A. K.! mely két legbecsesebb kincsünk körül forog, és azért méltán megérdemli, hogy annak fejtegetését éber figyelemmel kísérvétek. Te pedig dicső sz. István királyunk! nyerd közbenjárásod által nekem erőt, és hallgatóimnak fogékonyságot, hogy mind én helyesen mutassam ki az eszközöket, mind ők serényen buzdúljanak azoknak használására, miszerént így Istenbe vetett bizodalommal, egyesült erővel fogjunk egyházunk és hazánk felvirágoztatásának munkájához. — Kérlek, figyelmezzetek.

Tagadhatatlan, hogy egyházunk és hazánk ügye nem áll úgy, hogy a lelkes katólikus magyart, nem mondom, megörvendeztetethetné, hanem csak meg is nyugtathatná. Az a veszélyes korszellem, mely felvilágosodottnak kürtölt századunkban minden szentnek hadat izent, s mely Europa többi országaiban már évek óta pusztít, irtogatván a népek kebeléből a vallást, s ez által megingatván azoknak erkölcsi érzetét, és aláásván anyagi jólétöket is, már hazánkfiai közé is befészkelte magát, s már is véres nyomok mutatják a pusztítás undokságát, melyet egyházunk- és hazánkban eszközölt, végenyészettel fenyegetvén mindkettőt, ha a jobblelkűek ezután is csak csendes nézői leendnek e bünös garázdálkodásnak, és egyesült erővel nem emelendnek védgátot annak tovarapózása ellen. Elismerem ugyan A. K.! hogy hazánkban nemcsak a közrendűek, hanem a főrangúak között is találatnak még számosan, kik magasabb rendeltetésöknek élénk öntudatában emelkedett érzülettel tekintenek az égre, és nem szegeznek szemeiket örökké a föld gyáva göröngyére mint az oktalan állatok; vannak, hála Istennek! kik még nem hajtának térdet korunk bálványa az anyag előtt, sem nem kaczerkódnak századunk főbünével a hitelenséggel, hanem szívvél-szájjal vallják Jézus Krisztust Istenfiának, Uroknak, Megváltójoknak és Tanító-mesteröknek, lelkök mélyéből hódolnak az ő sz. evangéliomának, törhetlen hűséggel ragaszkodnak anyaszentegyházukhoz, nemes önérzettel vallván magukat Isten és világ előtt katólikusoknak, életöket is buzgó készséggel intézvén sz. vallásunk szabályai szerént, — mindezt szívesen elismerem, és áldom Istenemet, hogy ezen elismerésemet e sz. helyről az ellenmondás félelme nélkül bátran nyilván-

nithatom: de mindemellett ki tagadhatná, hogy a hitetlenség, mely azelőtt csak néhány szerencsétlennek volt dicstelen kiváltsága, napjainkban már sz. István népe közt is félelmes léptekkel halad elő, hajótöréssel fenyegetve az üdvösség dolgában már nem többé egyesekeket mint azelőtt, hanem egész osztályokat nemzetünkéből? avagy honnét magyarázható különben az a hidegség és közöny a hit dolgában, mely hazánkban már a közrendűek között is oly nagymérvben észlelhető? vagy, kérdem, nem a vétkes közömbösségnek nyilatkozványai-e az efféle napirenden levő beszédek: „mindegy, akármily vallásu valaki, csak becsületes ember legyen!” — nyilvános gúnyjára az apostol tanításának, mely szerint: „Egy az Ur, egy a hit, egy a keresztség ¹⁾?” honnét magyarázható továbbá sokaknak szándékos kételkedése a hitben, sokaknak elméleti, és még többeknek gyakorlati istentagadása, „kik t. i. vallják ugyan, hogy ismerik az Istent, cselekedetekkel pedig tagadják ²⁾?” vajjon nem tapasztaljuk-e vérző kebelrel e gyászos jelenségeket, e hitbeli fogyatkozást számtalan olyanokban is, kiknek kebelébe gyenge korukban a jámbor szülők, a gondos tanítók és nevelők a legbuzgóbb szorgalommal hintették az igaz hit- és isteni félelemnek üdvös magvát? és mit mondjak azokról, kik már nem is elégesznek meg azzal, hogy az Istennek legrágább ajándékát a hitet önhibájok miatt maguk elvesztették, hanem mint a hitetlenség apostolai már nyilván is fellépnek, és a népfelvilágosítás örve alatt keblöknek lélekölő mergével a még romlatlan és hithű olvasó közönséget is megméltelyezni szomorú feladatuknak tartják? azokról, mondom, kik a sokkal nemesebb hivatásu sajtó útján „Jézus Krisztust, ki mindenekfelett áldott Isten mindörökké ³⁾,” tudatlan rajongónak, vagy éppen rosszlelkű csalónak, — sz. vallásunkat az emberek butítására kitalált papi koholmánynak, — anyaszentegyházunkat, „mely az igazság oszlopa és erőssége ⁴⁾,” a babonáság tárházának, és a nemzetek leigázására kigondolt rendőri intézménynek, mely legszivesebben a zsarnok hatalommal szövetkezik nemtelen céljainak elérésére, — püspökeinket, „kiket a Szentlélek tett az Isten anyaszentegyházának kormányzására ⁵⁾,” a sötétség terjesztőinek, — a gyónást a lelkiismeret kinpadjának, — a szentségi házasságot kiállhatatlan, és minélelőbb szelidebb — azaz: a testiségnek jobban kedvező — intézménnyel helyettesítendő nyügnak, — a lélek halhatatlanságát mesének, — a sírontúli életet ábrándozásnak, — az emberi cselekedeteknek leendő megítéltetését neveléséges agyrémnek gúnyolják, káromolják, és ezen hit- és erkölcsellenes tanait a

1) Efev. 4,5. — 2) Tit. 1,16. — 3) Rom. 9,5. — 4) 1. Tim. 3,15. — 5) Ap. csel. 20,28.

közszabadság paizsa alatt, mely az igazságnak és tévelynek egyenlő védelmet biztosít, széltében hirdetik és terjesztik? De hiszen meg is termi az elharapózott vallástalanság a maga fanyar gyümölcseit már sz. István országában is. Ám nézzünk csak szét a hitélet és erkölcsi állapot mezején hazánkban, ugyan mit tapasztalunk? látjuk, hogy Mária országának egykor szintoly vitéz mint vallásos népe nemcsak a buzgóságban, hanem az erkölcsi jószágban is napról-napra mindinkább hanyatlik! Fáj szívemnek, hogy ezt ki kell mondanom, fáj, mert szeretem nemzetemet, és tudom, hogy ennek valláserkölcsi hanyatlása előbb-utóbb társadalmi bukását is maga után vonandja, hiszen az irás szerint „a bűn szegényekké teszi a népeket ¹⁾,” egyik koszorús költőnk szerint „minden országnak támasza s talpköve a tiszta erkölcs, mely ha elvész, Róma ledől, s rabigába görbed ²⁾,” és csak nem régen is egyik kitünő országlárunk az ország színe előtt nyilvánítá, hogy „az általános vallásosság a legszorosabb összeköttetésben áll az állam jólétével is, s hogy az állam sohasem áll biztosabban, mint midőn a polgárok vallásos érzületére támaszkodhatik ³⁾.” De fájdalom! épen ezen vallásos érzület csökkent meg nagy mértékben sz. István népének nagy részében, értem t. i. hit-sorsosimat, „mert mi közöm itélni azokat, kik kívül vannak ⁴⁾?” Ám figyeljete csak egy kevéssé A. K.! és győződjete meg állításomnak igazságáról. A hitélet nálunk katolikusoknál a magán házi ájtatosságon kívül a nyilvános istenitisztelek szorgalmas látogatásában, a szentségekhez való buzgó járulásban, a vásár- és ünnepnapok megszentelésében, és általában az Isten és anyaszentegyház parancsainak megfelelő keresztény életmódban nyilatkozik. Már pedig, hogy a magán házi ájtatosság hanyatlását hallgatással mellőzzem, ki nem tudja, mily sokan mulasztják el már a közrendüek közül is a szentmisét és Isten igéjét vásár- és ünnepnapokon? oh erről szomorú bizonyosságot tehetnének sok helyen a templomok körül felállított, és a tapasztalás szerint az istenitisztelek alatt legnépesebb korcsmák és csapszékek! és a szentségekhez való járulással hogyan állunk? nem megdöbbenőleg szaporodik-e azoknak száma, kik már a husvéti gyónást és áldozást is elég könnyelműen elhanyagolják? Isten a megmondhatója, hányan vannak olyanok, kik mióta házasságra légték, még az Ur asztalához nem járultak, pedig „ha nem eszitek az emberfiának testét, és nem iszjátok az ő vérét, nem lesz élet tibennetek,” mondá az Ur Jézus ⁵⁾, bár ne találtnának

¹⁾ Péld. 14, 34. — ²⁾ Berzsenyi. — ³⁾ B. Eötvös József jun. 24-én. — ⁴⁾ 1 Kor. 5, 12. — ⁵⁾ Ján. 6, 54.

olyanok is, kik még az örökkévalóság küszöbén is megvetik a vallás vigasztalásait! kit ne aggasztana továbbá a vásár- és ünnepnapok sűrű megszenteltségtelenítése? erre nézve szomorú adatokkal szolgálhatnak azon paptársaim, kik velem együtt egyszerű faluhelyeken, vagy kisebb mezővárosokban lekipásztorkodnak. Ugyanis míg a zsidó, legalább nálunk a vidéken, a legnagyobb lelkiismeretességgel tartja meg az ő szombatját, úgy hogy a világért sem mozdulna ki azon a napon a község határából: addig a kath. keresztény vásár- és ünnepnapokon malomba hajt, takarodik, vagy fuvarba megy, és így önkapzsiságának válik rabjává az, kit Jézus Krisztus az Isten fiainak szabadságával megajándékozott! így történik ez nálunk a vidéken; hogyan szentelik meg a vásár- és ünnepnapokat városokban? nem tudom, de gyanitom! tekintsünk tovább, nem mondom, az ugynevezett műveltek-, hanem csak a közpolgárok lakaiba, hányat találunk még, ki a böjt megszegését, a tiltott eledelekkel való élést pénteken és szombaton, valami különös nagy bűnnek tartaná? pedig A. K.! a törvényes eljárárság iránti engedelmesség bizony bűn marad, habár az egész világ követné is azt el! Megingattatván ekként az egyház tekintélye iránti köteles tisztelet, ki csodálhatná még, hogy az isteni törvények iránt tartozó engedelmesség is mindinkább alábbszáll? hiszen az irás szerint: „aki kevéssel nem gondol, lassankint elesik ¹⁾,” Üdvözítőnk szerint pedig: „aki csekélyben hív, nagyban is hív, és aki csekélyben hamis, nagyban is hamis ²⁾.” Ezt látjuk teljesedni azokon is, kik oly könnyen túteszik magukat az anyaszentegyház parancsainak megtartásán. Avagy honnét származtassuk különben a tiszteletlenséget, melylyel az isteni törvények ellenére a felsőbbség iránt sokan viseltetnek, s mely nem ritkán bűnös daczban, vagy épen nyílt ellenszegülésben nyilatkozik? honnét azt a felfordult világot, mely szerint napjainkban már a gyermekek akarnak parancsolni szüleiknek, és alig nőtt be fejük lágyja, máris kezeikbe szeretnék ragadni a házi kormány gyeploit? honnét a kegyelethiányt, melyet a hálátlan juhocskák oly sokszor mutatnak lekipásztoraik iránt? honnét a kajánságot, melylyel nem mondom, a bőséget, hanem gyakran az állásukhoz mért tisztességes ellátást is irigylik tőlök? honnét a lábra kapott szeretetlenséget, mely haszonlesés, vagy legalább mulatságra s élvezetre való kilátás nélkül már könyörölni sem tud szükölködő felebarátján? honnét az önzést, mely nemcsak az áldozatnak fogalmával is alig bir többé, hanem minden épen nem válogatott eszkö-

1) Sirákfa 19,1. — 2) Luk. 16,10.

zökkel, u. m. uzsora, lopás, csalás, és egyéb igazságtalanságok által, szóval, másnak kárával szaporítja vagyontát? honnét a házassági hűségnek könnyelmű megszegését? honnét a napirenden levő nyilvános ágyasságokat, titkos gyermekvesztéseket, és az ijesztő módon terjedő fajtalanságot az éretlen ifjúság között? honnét végre korunknak egyik főszégyenfoltját az öngyilkosságot, mely régi fészkeből a nagy városokból már a szerény faluk lakosaira is elharapózik? honnét, kérdem, erkölcsi állapotunknak ezen majdnem kétségbeejtő helyzete? bizonyára nem másonnan, mint a fentecsetelt istentelen tanok által óriási mérvben elterjesztett vallástalanságból; ami különben igen természetes is, mert az erkölcsösségnek alapja a vallásosság, ha tehát ez megingattatik, vagy éppen aláásatik, szükségképen meg kell dőlnie a reárakott épületnek is; ha az isteni félelem, mely egyedül képes a gyarló embert visszatartóztatni a titkon elkövethető bűnöktől is, a kebelből elenyészik, éppen nem csoda, ha az égi érzetet földies gondolkodás váltja fel, és a már magában is megromlott emberi természet hanyatthomlok rohan azok után, mik a test és szem kívánságának, s az élet kevélységének kielégítésével kecsegtetnek; bizonyára, ha az apostol szerént: „amit az ember vet, azt fogja aratni is ¹⁾“ „a konkolyból, melyet az ellenséges ember a vallástalanság terjesztése által magyar anyaszentegyházunkban elvetett ²⁾“, oly kevéssé lehet buzát aratni, a mily lehetetlen „tövisről szőlőt, vagy bojtorjánról fügét szedni ³⁾“, mert „a rossz fa nem teremhet jó gyümölcsöt ⁴⁾“.

A hitélet hanyatlását, és az erkölcsi állapot siralmas helyzetét magyar anyaszentegyházunkban talán kissé erős, de aligha túlzott színekkel festve láttuk: a hallottakból most már könnyen következtethetünk édes magyar hazánknak társadalmi állapotára is, már csak azon szoros viszonynál fogva is, mely az egyház és állam közt mindenütt ugyan, de különösen nálunk századokon át létezett, és meggyőződésem szerént jövőre is fog létezni, bármennyire erőlködjük is az újabb elmélet az államot régi hű szövetségésétől az egyháztól különválasztani. Bizonyára ami a lélek a testre nézve, az a polgári társadalomra nézve az egyház, ez élteti amazt, ennek virágzásától függ amannak jóléte is; míg ellenben, ha ez utóbbi gyengélkedik, hasztalan ámitja magát amaz azzal, hogy egészséges. Már pedig hogy a polgári társadalom nemcsak összes Európában, de különösen édes hazánkban is igen nagy betegségben, sinlődik, hiába tagadjuk, és hogy ezen káros állapotnak is a fentecsetelt

1) Gal. 6,8. — 2) Mát. 13,27. — 3) Mát. 7,16. — 4) Mát. 7,18.

valláserkölcsi romlottság a főoka, szintén nem kell hosszasan bizonyítgatnunk. Tekintsünk csak egy kissé szét hazánknak társadalmi állapotán, ugyan mit tapasztalunk? látjuk, hogy mióta ő felsége sz. István koronájával Magyarország törvényes királyává felavattatott, az a lázas ingerültség, mely azelőtt minden szempillantásban kitöréssel fenyegetett, csillapodott ugyan, de koránsem szűnt meg egészen, ugyanis a fájdalom! csak ritkán összetartó magyar nemzetnek belsurlódásain kívül, a hazában élő különféle nemzetiségek túlfeszített követelései nagyon bizonytalanná és kétséssé teszik a dolgok jelen állását; mint egykor a zsidók a pusztában Egyiptom husos fazekai után sovárogtak: ugy ezek közül is sokan megúnva a nyolczszázados köteléket, mely őket jó- és balsorsban hozzánk füzte, most nemzetiségi viszketegségökben idegen szövethkezesekben vélik megtalálhatni politikai boldogságuknak eldorádóját; mit látunk még? látunk embereket, kik szellemi kiskorúságuknál fogva magánérdeköket nem bírván alárendelni a közjónak, azért, hogy a megváltozott kormányrendszer talán az ő állásukat is elsodorta, a jelen helyzettel elégedetlenek, embereket, kik azt, hogy századok mulasztásait az új kormányférfiak mintegy varázsütéssel rögtön nem orvosolhatják, ezeknek rossz néven veszik, és várva várják a perczet, melyben egy szeréntök szerencsés véletlen őket talán ismét a hatalom polczára emelendi, és bőven kárpótolandja a szenvedett mellőztetésért; mit látunk még? látjuk, és ez méltán a legnagyobb fájdalommal töltheti el minden lelkes magyar ember kebelét, látjuk, hogy azon szép egyetértést, mely ezelőtt a közös elnyomatás alatt, a különféle vallású és politikai nézetű honpolgárokat mint ugyanazon egy hazának fiait egymáshoz füzte, mióta a nemzet szabadabban lélekszik, és a sajtó az ő bilincseiből felszabadult, egyenletlenség és keserű harcz váltotta fel, mely túlsapongván a becsületes küzdter korlátain, kölcsönös gyanusitgatásokban, lovagiatlan személyeskedésekben, a legjelesebb férfiaknak pelengérre állításában, és a legszentebb dolgoknak sárba tiprásában önti ki mérges epéjét; ilyen és ezekhez hasonló sok más épen nem épületes dolgokat látunk és tapasztalunk szeretett hazánkban jelenleg! ha már most mindezekhez még hozzávesszük az általános elszegényedést anyagi tekintetben, mely hazánkat majdnem a bukás szélére sodorta: látni való, hogy kedves hazánknak társadalmi állapotában sem lehet különös vigasztalást a vallásos hazafi kebele.

Mintha csak hallanám, mint mondja magában az egykori zsidókkal egynémely túlvérmes hazánkfia, ki a jelen civilizációnak csak fény- de nem egyszersmint árnyoldalait is veszi tekintetbe, s épen

azért a mondottakkal ellenkezőleg rózsás színben lát mindent: „Kemény beszéd ez, és ki hallgathatja azt¹⁾?” Elismerem A. K.! hogy kemény beszéd, de fájdalom, igaz beszéd! s bármennyire ohajtottam volna is egyház-nemzeti ünnepünkön örvedetesebb képét festeni vallás-erkölcsi és társadalmi állapotunknak, de a hangosan beszélő tényekkel szemben nem tehettem; azt pedig állásom tiltja, hogy a hamis prófétákkal „a gonoszt jónak mondjam²⁾,” vagy hogy „vankoskákat varrjak minden kéz könyöke alá³⁾.” Azért ahelyett, hogy a kemény, de meggyőződéseim szerint igaz beszéd miatt bocsánatot kérek tőletek A. K.! inkább arra kérlek titeket, ajándékozatok meg még egy kis időre szives türelmetekkel, hogy az okszerű orvos feladatát egészen teljesíthessem, vagyis, hogy miután fölfedeztem a bajt, kijelölhessem a szereket is, melyeknek alkalmazása által nehéz betegünk még megmenthető, azaz, hogy elősorolhassam azon eszközöket, melyeket szükségeseznek tartok arra, hogy egyházunk és hazánk ne csak jelen szomorú helyzetükből kiemeltessenek, hanem a virágzásnak azon fokára is eljussanak, melyre történetünk boldogabb korszakaiban állottak. De ki nem látja itt be azonnal, hogy innen e sz. helyről nem oly eszközök használata ajánltathatik, melyeket a politika javasol valamely országnak leginkább csak anyagi felvirágoztatására? nem! ezeknek megválasztását és alkalmazását államferfiaink bölcseségére bízom; hanem miután a baj, melyre rámutattam, főleg erkölcsi, én is leginkább csak erkölcsi eszközöket ajánlhatok erkölcsi baj leküzdésére, anélkül azonban, hogy az anyagi eszközöket egészen számításon kívül akarnám hagyni. Melyik tehát azon erkölcsi eszköz, melyet én majdnem kizárólagos mentőszert gyanánt mernék ajánlani vallás-erkölcsi állapotunknak, és közvetve anyagi helyzetünknek is megjavítására? A Példabeszédek könyvében olvasom, hogy: „az igazság fölemeli a nemzetet⁴⁾,” történetünk tanúsága szerint pedig hazánk akkor élte aranykorát, midőn a nemzet minden rétegében virágzott az ősi hit, midőn minden magyar szív a keresztény hit áldásos befolyása alatt állott. Tehát mindenekelőtt az ősi hitet, és ez által az igazságot, azaz a keresztény jámborságot és életszentséget kell hazánkban újra föléleszteni, hogy az felemelje nemzetünket, és előhozza azon boldogabb kort, mely után „buzgó imádság epedez százezerek ajakán.” Ne mondjátok A. K.! hogy „ez a papok dolga, nekünk mi közünk hozzá?” mert ez annyit jelentene, hogy a haza jólétét és felvirágzását is csak a papok tartoznak előmozdítani, amit pedig talán csak nem

1) Ján. 6,61. — 2) Is. 5,20. — 3) Ez. 13,18. — 4) Péld. 14,34.

fogtok állítani? tartozik, igenis tartozik mindenki a maga körében a hitélet emeléséhez, és ez által közvetve a haza felvirágoztatásához járulni, követvén ebben sz. István példáját, ki midőn az igaz hit és jámbor erkölcs terjesztésében fáradozott, ez által nemzetének jólétét is megalapította. Kérditek talán A. K.! hogyan fogjatok ezen kötelesség teljesítéséhez? ám vegyétek fontolóra a képességet, melylyel birtok, a tekintélyt, melyben mások előtt álltok, és az alkalmat mely nektek kínálkozik, — e három körülmény majd kijeleli előtetek az ösvényt, melyen haladva, szóval és példával anynyit tehettek az egyház javára, amenynyit töletek okosan kívánhatni.

Szellemi képességgel áldott meg az Isten? ne késsél szóval vagy tollal védelmére kelni egyházadnak, midőn az akár az ellentábortól, akár hűtelen fiaitól méltatlanul megtámadtatik, ne késsél a jó erkölcsök érdekében kiszállani a síkra, midőn azok a testiség rabjaitól pelengérré állíttatnak, nevetségessékké tétetnek, kigúnyoltatnak! lelkesítsen e nemes küzdelemre a szent hajdan dicső hitbajnokinak emléke, kik világi létökre is oly bátran léptek ki a küzdőterre, és védték sz. hitünket és a keresztény erkölcsöket a pogány álbölcsészek támadásai ellen! — Anyagi tehetséggel rendelkezel? ne sajnáld filléreidet áldozni a jószellemű irodalom felvirágoztatására és terjesztésére, — ellenben minden tétovázás nélkül vond meg anyagi támogatásodat oly szellemi termékektől, melyek egyházad becsmérést, és a jó erkölcsök megmetyelezését tüzték ki nemtelen feladatuknak; és e tekintetben hajthatatlan légy, bármennyire összeultramontánozzanak is az ellentábor álliberálisai, kik csakis egyházellenes céljaikra akarják felhasználni személyedet, kizsákmányolni erszényedet, és ha céljokat elérték, mint a kifacsart citromot elvetnek, ha azonfölül még az árulót megillető jutalomban — a méltó megvetésben is nem részesítenek. Azért A. K.! légy óvatos, és ne feledd, hogy jellemes katolikus senki fia kedvéért judási szerepre egyháza és annak tanai ellen nem vállalkozik!

Tekintélyben állsz mások előtt? iparkodjál mint szülő gyermekeidnél, mint elüljáró alattvalóidnál, mint gazda cselédeidnél az igaz hit és jó erkölcs felvirágoztatására minden tőled telhetőt megtenni, ellenben teljes erővel távortartani mindazt, mi akár az egyiknek, akár a másiknak ártalmára lehetne. Ha gyermekkel áldott meg az Isten, mihelyt annak értelmi tehetsége fejledez, azonnal ismerd meg vele sz. hitünk alapigazságait, csepegtesd ártatlan szívébe az Isten és felebarát szeretetét, kedveltesd meg vele az erényt, habár annak gyakorlása önmegtagadásba kerül is, ellenben utáltasd meg vele a bűnt, ha még oly tetszetős alakban kínálkozik is. Ne

kövesd az ujdivatú nevelészeknek azon ferde nézetét, mely szerént a vallás alapigazságai nem azonnal gyenge korában, hanem csak akkor közlendők a gyermekkel, midőn értelme mindenféle téveszmékkal már meg van tömve, szívének talaja pedig a vétkes indulatok burjána által már el van lepve, mert különben úgy jársz gyermeked vallásos oktatásával, mint az evangéliumi magvető, ki elvetvén az ő magvát, ennek egy része „a tövisek közé hullott, s a tövisek vele együtt felnövekedvén, elfojták azt ¹⁾.” — Mihelyt gyermeked kora megengedi, legottan küld őt iskolába, de ne olyanba, hol a közönyösség lehe fenyegeti elorsvasztással a hitnek kebelében megfogamzott gyenge csiráját, hanem olyanba, melyet határozottan katolikus szellem leng át, hogy az igaz hit és isteni félelem égi növénye, melyet te ültettél fogékony szívébe, a hitelenzők és tanítók értelmes ápolása alatt fejlődjék, viruljon, s úgy megerősödjék, hogy azt utóbb a leghevesebb kísértetek rohama, a legdühösebb támadások vihara se legyen képes többé megingatni, annál kevésbé tövéből kiforgatni. És ezt, amit eddig a gyermekek első vallásos oktatásáról mondtam, nem győzöm eléggé szívetekre kötni Ker. Családatyák és anyák! hiszen öntapasztalástokból tudhatjátok, mily elhatározók szoktak lenni az embernek egész életére a gyermekkorban nyert első benyomások, azért mondja az irás is: „Az ifjú az ő útja szerént, midőn megvénül, sem távozik el attól ²⁾.” — Azonban ne feledjétek. Ker. Szülők! miszerént az iskolai oktatással, hogy ennek sikere legyen, karöltve kell járnia a házi nevelésnek is. Mig tehát egyrésztől azon kell lennetek, hogy ami jót a gyermek az iskolában hall, azt a gyakorlati életben a szülői háznál mintegy megtestesítve lássa, másrésztől el kell háritanotok mindazt, mi az iskolai nevelést hatásától megfoszthatná, milyenek a közönyösség a vallásparancsolta kötetmek teljesítésében, hitellenes könyvek, egyházostromló hirlapok, bünszépítő regények, s egyéb szív- és lélekölő olvasmányok, — valamint a házi körön kívül is távoltartandó a gyermektől a gyanús jellemű társakkali érintkezés, érzékingerlő szindarabok látogatása, és egyebek, — ellenben legyen a szülői ház a gyermekre nézve a keresztény hitélet mintaiskolája, melyben mint egy tükörben lássa mindazt, mit egykor neki mint ker. katolikus családfőnek követnie kellend.

A mit eddig a szülőknek gyermekeik vallásos nevelését illető kötetmeikről mondtam, az nagyobbreszt rólatok is áll cselédrtartó Urak, Gazdák, és Mesterek! mert az isteni gondviselés nemcsak

¹⁾ Luk. 8,7. — ²⁾ Péld. 22,6.

uraikká tett titeket cselédjeiteknek, hanem atyáikká rendelt benne-
 teket, míg tehát körötökben tartózkodnak, azoknak hitéletére úgy
 tartoztok felügyelni, mint tulajdon gyermekeitekére, mert „aki övéire
 és főkép háznépére gondot nem visel, a hitet megtagadta, és a
 hitelennél alábbvaló ¹⁾.” Mily szép látványt tüntet lelki szemeink
 elé e tekintetben is a vallásos mult! hajdan inas és legény, szolga
 és cseléd úgy tekintettek a keresztyény családban, mint ennek tagjai,
 az ur és asszony atyai és anyai tekintélyt gyakorolt összes háznépe
 felett, ez pedig gyermeki tisztelettel párosult engedelmességgel hódolt
 urának és asszonyának; hajdan a családfő nem tekintette cselédjeit
 csupán eleven munkagépeknek, kiknek segítségével minél több anyagi
 hasznot kell csak hajtatni, hanem tisztelte bennök az Isten képére
 teremtett, és Jézus Krisztus vérével megváltott felebarátot is, a
 kinek nemcsak romlandó testét kell táplálni, hanem halhatatlan lelkét
 is kell gondozni, és azért arra is volt gondja, hogyha a cseléd
 egész héten át urának megadta, ami uráé, vasárnap az urak Urának
 is megadja, ami az Istené, vagyis hogy az istenitiszteletre szorgal-
 masan eljárjon, azontúl pedig csak tisztességes társaságokban keressen
 szórakozást, mely megszerezze ugyan a testnek szükséges felüdülést,
 anélkül azonban, hogy ez a léleknek ártalmára váltnék, és a világért
 sem szenvedett volna meg családja körében vallástalan, pajkos, vagy
 erkölcstelen cselédet. De nem is volt akkor anynyi panasz a cse-
 lédség hűtlensége, ellenszegülése és romlottsága ellen, mint nap-
 jainkban, midőn az urak és asszonyságok minden erkölcsi kötelék
 alól feloldozva vélvén magukat cselédjeik irányában, viszont ezek
 is csak úgy viselik magukat azok iránt, mint a kik ma itt, holnap
 ott vannak, s a béren s ellátáson kívül semmi nemesebb kapocs
 nem fűzi őket hozzájuk. Hogy ezen visszás állapot megszüntetése,
 és egy üdvösebb viszony létrehozása mind erkölcsi, mind anyagi
 tekintetben felette kívánatos volna, úgy hiszem, mindenki elismeri;
 de hogy ezt bármily ügyesen szerkesztett rendőri, vagy cselédrend-
 tartási rendszabályok képesek legyenek eszközölni, azt kereken
 tagadom! itt ismét csak a ker. hitélet felébresztése és ápolása segíthet,
 ugymint mely egyedül képes a vallásos kötelességérzetet az urakban
 úgy mint cselédekben nemcsak újra felébreszteni, hanem állandóan
 ébren is tartani, és kölcsönös viszonyaikat az evangéliomnak min-
 denkinek a magáét megadó zsinórmértéke szerént szabályozni.

De lépünk már egyszer ki a családi élet küszöbén, és lássuk,
 akad-e másutt is alkalma a lelkes kath. hazafinak a hitélet felébresz-

¹⁾ 1. Tim. 5,8.

tésére, és így egyháza és hazája javára valamit tehetni? akad bizony, csak fel kell használni! Így mily sok jót eszközölhettek A. K.! ha pl. társaskörökben, vagy barátságos összejövetelek alkalmával a sz. hitünk, vagy vallásos szertartásaink közül oly sűrűn elterjedt balvélemények valamelyikét megigazítjátok, vagy valamely előítélet alaptalanságát kimutatjátok, ha továbbá a sz. hitünk dolgában járatlan, de különben jóindulatu tudatlant szeretetteljesen oktatjátok, a kételkedőt felvilágosítjátok, az ingadozót megerősítitek, vagy az eltévedtet az igazság útjára visszavezetitek, a rozszlelkű becsmérlőt ellenben, ki egyházunkat, hitünket, vagy vallásos szertartásainkat gyalázní nem pirul, komolyan rendreutasítani el nem mulasztjátok! hányszor nem volt ily vakmerők elnémitására elég csak egy komoly tekintet, vagy a visszatetszésnek csak némi külső jele is! vagy kérdem, miért jár napjainkban oly felemelt fővel a minden szentből gúnyt üző szemtelenség? azért A. K.! mert mi gyáván meghunyászkodunk, és türelmünket nem ritkán szinte az árulással határos pontig terjesztjük ki. De csak volna elég bátorságunk férfias nyíltsággal mindenha bevallani katolikus meggyőződésünket, majd visszavonulna sötét odúba az istentelenek fekete serege, kik most Góliátként gúnyolják az igaz Istennek megfélemlített táborát, míg az Ur ismét egy Dávidot nem támaszt, ki századunk bün-óriását a hitetlenséget homlokán találva, az egész vele szövetekezett bünös táborát is elszéleszsze.

Fentebb említém, hogy egyházunk és hazánk felvirágoztatásának munkájában, az anyagi eszközöket sem akarom egészen számításán kívül hagyni. És valóban, akinek kebelében lángol az egyház és haza szeretetének szent tüze, az a kettőnek érdekében hozandó áldozatoktól sem riad vissza. Nem kívánja tőlünk senki A. K.! hogy erőnket haladó összegeket áldozunk, pl. hogy magunk erejéből templomokat vagy iskolákat építsünk, mert erre egyénenként nagyobb részt csakugyan elégtelenek vagyunk; de amit nem tehetnek egyesek, megtehetik az egyesültek, ha kiki tehetségéhez képest hozzájárul vagy a már meglevőknek fentartásához, vagy a még hiányzóknak felállításához, s azért A. K.! ha akár az egyház, akár az iskola veszi igénybe áldozatkészségteket, siessetek örömmel nyújtani segédkezeteiket, és legyetek meggyőződve, hogy ennél sem Istennek kedvesebb, sem hazánknak üdvösebb szolgálatot nem tehettek; — lelkeszi állomásokat nem alapíthatván, járulhattok egyházunk és hazánk felvirágoztatásához, ha azoknak, kik az egyházi szolgálatot lelkeitek megszentelésére köztetek végzik, tisztességes ellátásukról gondoskodtok, törvényszabta illetményeiket jó szívvél kiszolgáltjátok,

hiszen az irás szerént is „méltó a munkás az ő bérére 1);“ — ha végre kórházakat, szegényápoldákat nem állíthattok, tegyetek anynyit, a menynyitt tehettek, azaz járuljatok filléreitekkel azon alap-tőkék növeléséhez, melyekből az elhagyott betegek ápoltatnak, a munkaképtelen szegények eltartatnak, s keresztényi és hazafui kötelességteknek e tekintetben is eleget tettetek.

És ezek volnának A. K.! azon eszközök, melyeknek segítségével én egyházunkat és hazánkat a virágzásnak azon fokára remény-lem emelhetni, melyen történetünk boldogabb korszakaiban állottak. Rajta tehát A. K.! serkenjete fel valahára tétlenségtek álmából, és látván az iszonyu pusztítást, melyet a vallástalanságszülte erkölcstelenség egyházunkban és hazánkban véghezvitt, ragadjátok meg lelkesen az ajánlottam eszközöket sz. István drága örökségének megmentésére, és mivel „a hármás kötél nehezen szakad el 2),“ azaz, mivel az egyesülésben rejlik az erő, tömörüljete lelkipásztoraitok vezérlete alatt egy jól rendezett hadtestté az Isten harczainak bátor harczolására, és az Ur, ki az igénytelen Dávidot győzelemre segíté, titeket is megsegítend korunk félelmetes Góliátja — a hitetlenség és erkölcstelenség szörnyetegje ellen vivandó harczotokban; egyesüljete tehát Szentek Unokái! Ti Lelkes Örökösei a régi magyarok szeretet által munkás hitének, és tekintsetek az Isten ügyéért vivandó harczotokban hitünk Szerzőjére Jézusra, ki „meggyőzte a világot 3),“ legyetek kitartók, hogy elnyerjete „a jó harczot harczolók számára eltétetett koronáját az igazságnak 4).“ „Ne félj te kiseded nyáj, mert tetszett Atyátoknak, hogy országot adjon nektek 5).“

De mivel elvégre is „sem aki ültet valami, sem aki öntöz, hanem aki növekedést ad, az Isten 6),“ és mivel „ha az Ur nem építi a házat, hiába munkálkodnak, kik azt építik 7):“ nekünk is, ha törekvéseinknek sikerét akarjuk látni, „a hegyekre kell emelni szemeinket, onnét jövend segítség nekünk 8).“ „Emeljük tehát szemeinket Abhoz, ki a mennyekben lakik 9),“ és az egyházunk- és hazánkért aggódó szívnek hangján mondjuk: „Erök Istene!..... tekints le mennyből, és nézd, és látogasd, meg e szölöt, melyet a te jobbod ültetett.... miért bontottad el sövényét, hogy szaggassák azt mindnyájan, kik az uton átmennek?..... Erök Ura Istene mutasd meg a te orczádat, és megszabadulunk 10).“ Mondjuk továbbá buzgó őseinkkel: „Boldogasszony anyánk, régi nagy pátrónánk!

1) Luk. 10,7. — 2) Préd. 4,12. — 3) Ján. 16,33. — 4) 2. Tim. 4,8. — 5) Luk. 12,32. — 6) 1. Kor. 3,7. — 7) Zsolt 126,1. — 8) Zsolt. 120,1. — 9) Zsolt. 122,1. — 10) Zsolt. 79,15 s köv.

nagy'inségben levén így szólit meg hazánk : Magyarországról, romlott hazánkról, nefelejtkezéssel el szegény magyarokról ¹⁾.“ Mondjuk végre mai napon az egész magyar nemzettel : „Oh dicsőséges szent István, kit a magyar szivből kíván; főkincse nemzetünknek, nagy öröme szivünknek! esedezzél országunkért, királyunkért, mindnyájunkért ²⁾.“ Amen.

1) A magyar nép hajdani éneke. — 2) Ének sz. István király ünnepeére.

Nyomda alá bocsátja : Székesfehérvárott, augusztus 28-án 1868.

VINCZE, püspök.

